

KIS-585 – Gl. *déporter*, *exclure*, *évacuer*

(GE – 06 98)

Dave a ran da 'm lizher da RAH eus an 31 05 98 aet da lodenn e KIS-579, pp. 116-117) a-zioc'h.

Derc'hel a ran da soñjal e tere Br. *hangas* evel kevatal da Al. (*zawangs*)*verschleppen*, Gl. *déporter* dre berzh ma kengroaz ennañ steudad an termenou rakgeriet dre Br. *han-* ha steudad ar c'hemeradurioù a ya d'ober steriegezh Br. *kas*.

Diwar vont ne vo ket didalvoud spisaat ur c'hraf a yezhouriezh. Un doare gouez zo da dreiñ un termen arallegezh : emintrañ gant e steriegezh en ur stiañ war ar c'hemeradur a zo da zeouezañ hag, “evel ma santer”, dibab an droidigezh a hañvalo klotañ, kuit a nep hentenn. Hentennek e vez avat doare ar yezhour : da gentañ e ren dezrann kealel termen ar yezh kein, d'an eil e striv da ziverzhout steudadoù er yezh tal, pep steudad o c'hoarvezout n'eo ket a hanc'herioù graet, met a elfennoù ken kanteulel ken arganteulel — e se, er skouer desellet, ur steudad zo gant durc'hadurioù ster Br. *han-* evel m' he saveler a-dreuz d' e zevedadoù, ur steudad all gant kemeradurioù Br. *kas*. Un trede lankad zo anezhañ arglask, holc'hiñ, ar steudadoù a vo ar skoulm etrezo difluk an hanc'her eürusañ : labour hontren ha n'eo ket dezren hepken, rak dre al *lamm* ez eo nadiñ ar skoulmoù bezus eo e tizoloer ar steudadoù mat ha n'eo ket ar gin. Emañ an nadiñ e kalon an daou zoare, gouez ha hentennek ; roll nemetañ an hentenn zo distrouezhañ an hent d'an nadiñ.

(RAH da GE – 27 06 98)

E danvez ar c'hentelioù Istor e kavan an termenou :

~ Gl. *exclusion*, sk. : “*mesures d'exclusion des Juifs et des Tsiganes*”. Graet 'm eus gant Br. *dispelladur*, diwar GEAK. p. 80 : “*EXCLUSION SOCIALE dispell (-adur ; -erezh)*.” E GSTL. p. 163, e rit gant *ezkaeladur*. Anv zo mui ouzh mui hiziv an

deiz eus an “*exclusion*” a-zivout ar re a vez “lakaet a-gostez” er gevredigezh. Sterioù disheñvel a hañval bezañ en daou savlec'h desellet.

~ Gl. *évacuation*, sk. : “*évacuation du camp d'Auschwitz par les SS*. Ha klotañ a ra Br. *digarzhadur* gant an ober-se ?

(GE da RAH – 05 07 98)

Gl. *exclusion* zo dezhañ sterioù e-leizh hervez an diskiblezhioù : Poelloniezh, Stlenneg, Mezekniezh, h.a. Pa verk un argerzh ouzh tud, en deus ar ger meur a gemeradur c'hoazh hag a bouez eo an diforc'h a venegit etre darbar politikel ha devoud kevredadel. N'eo ket heñvel, anat, bezañ diskarzhet eus ar Strollad komunour ha bezañ dilabour ha dilojeiz. Reiñ a rit ur skouer bolitikel all, hini an darbaroù enep Yuzevion ha Tsiganed. A-geñver gant ar vostad kemeradurioù-se ez eus ur vostad loazioù brezhonek.

Da gentañ, an termenoù en arver :

~ *dispellañ*, dezhañ un arver hollek, ken louerel, ken goubarel. E gavout a reer en droienn *lakaat en dispell* "mettre en quarantaine" (ken er ster kentañ mezegel, ken ent leterc'hadek) ; e erdal ledan a gevaraez reiñ dezhañ ar ster kevredadel a vremañ, pezh n'hon mir ket a glask termenoù all dibarekoc'h ;

~ *ezkaelañ*, arveret da gentañ er Boelloniezh hag er Stlenneg, a c'hell ivez bezañ dedalvezet ent leterc'hadek d'an darbar politikel ha d'an devoud kevredadel ;

~ *forc'hiñ ub. a udb.* "lemel (udb., ur gwir pergen) digant ub.". Mar talvez “l'exclusion des Juifs” kement ha "lemel diganto ar gwir-mañ-gwir", e c'hallfe *forc'hiñ* bezañ arveret en degouezh. “*Forc'hidigezh ar Yuzevion eus o gwirioù keodedel*” ; un den forc'het en doare-se a ve *ur forc'hed*, ls. : *forc'hidi*. Dre astenn ar ster, e c'hallfed moarvat lavarout : “*forc'hiñ ub. eus ar vuhez keodedel*”.

~ *diskarzhañ* a arverer evit "lakaat er-maez eus ur strollad politikel, ur gevarzhe, h.a."

D'an eil, al loazioù “krai” pe “damaozet” :

Tennañ a ran hoc'h evezh war an daouad kevenep *parzh-perzh*, bet korvoet c'hoazh, *parzh* o kennotañ un arvez danvezel, organek, *perzh* un arvez arc'hwelel : *bezañ parzh, parzhiañ e / kemer perzh, perzhiañ e*. Betek henn he deus seurt keveneped furlmel c'hoariet nebeut en diwan eus daouadoù kevenep dre o ster, rak ne c'haller ket lavarout emañ fraezh ar geveneped dre ar ster en deveradoù-mañ :

≈ *dasparzhañ* "répartir" ; *dasperzhiañ* "intervenir", sl. GSTL. ¶ 2184 : "*dasperzhiañ e dedro un argerzh*" ;

≈ *kemparzh* "symétrie" ; *kemperzh* "contexte" ;

≈ *debarzh* "attribution, adjudication" ; *deberzh* "contingence"

≈ *dibarzh* "choisir" ; *diberzhañ* "exclure de participation (dans une affaire, etc.)".

Padal e c'hallfed luniañ diwar *perzh* termenou a-gevenep d'an termenou deveret diwar *parzh* o tennañ d'an dispellañ :

~ *disparzh* "discrimination" ; Ø *disperzhiañ* "na berzhiañ ha pa ve dre lezenn, dre harzerezh ideologek pe dre zevoud kevredadel" ;

~ *hanbarzh* "ségrégation" ; Ø *hanberzhiañ* "herzel a berzhiañ dre ziviz ar veli", sk. : "*Hanberzhiet eus ar vuhez keodedel e voe da gentañ ar Yuzevion er broioù gouzalc'het gant ar renad nazi, hangaset e voent da c'houde.*"

Mar kavfed Ø *disperzh*- forc'hellek dre ma klevfed gant *dis*- kennotadur un ober a youl, e c'hallfed soñjal en ur rakger neptuekoc'h evel *ez-* ha luniañ Ø *ezperzhiañ*. E se, er ster kevredadel a vremañ e c'hallfed komz eus un *ezperzhied* (kentoc'h eget un *ezperzhiad*, a ve intentet evel "bet perzhiad"), ls. : *ezperzhidi* (aze e spurmanter ar splet a vezañ dibabet al liester en *-iaded*, e *perzhiaded* da skouer). A-dal da Gl. *exclusion* e ve Br. *ezperzhiañ, ezperzhiadur* ; deveradoù all a c'hallfed sevel, evel *ezperzhius* "o tegas an *ezperzhiañ*", *ezperzhiadus* "en arvar an *ezperzhiañ*", *ezperzhiadeg*, h.a.

Br. *digarzhañ* zo ur verb trazeat o kaout tud da amkan : "*digarzhañ ar c'hloazidi*". Pa vez da amkan ul lec'h, ne zere ket *digarzhañ*. Soñjal a c'hallfed e *skarzhañ* : GREg. a ro "*vider, s'en aller, scarza ar plaçz*" hag el lavar pemdez e klever ivez *skarzhañ* gant ar ster "skampañ, tec'hout", met ne gav ket din e tere ar ger da verkañ emdennadur un nerzh lu eus ur vro, ur gêr, ur c'hamp, h.a. An displek gant ar verboù kenster da *goullonderiñ* (*karzhañ, skarzhañ*, h.a.) eo forc'hellegezh o amkan :

skarzhañ un ti a ve intentet "kuitaat an ti" koulz ha "diannezañ an ti". War an taol ne welan nemet daou ziskoulm fraezh :

~ *dizerc'hel* : *dizalc'hadur kamp Auschwitz gant an SS*.

~ *emdennañ* : *emdenn an SS eus kamp Auschwitz*.

Un diskoulm all, a ve da amprouiñ avat e ser ur studi hollek war lavar al luoz hag ar brezel, eo deverañ diwar Br. *gadiñ* (< hBr. *(g)atur* "lezel, dilezel a reer"), a dalvez e geveleb kembraek *gadu*, *gadael* "to leave, let go, forsake, abandon, relinquish, quit, retire from", deveret diwarnañ Kb. *ymadael* "to depart", *ymadael â* "to evacuate". Un deverad evel *dic'hadiñ* (*di-* kreñvaat) a zerefe hep mar : *an SS a zic'hadas kamp Auschwitz...* Ne gredan ket avat aliañ deoc'h an termen evit ar mare. Da glask bezañ klok, menegomp Kb. *ymgilio* "to retreat, evacuate".